

Roczniki Administracji i Prawa nr XIX(1), s. 213-229

**Oryginalny artykuł naukowy**  
**Original article**

Data wpływu/Received: **30.03.2019**

Data recenzji/Accepted: **10.05.2019**

Data publikacji/Published: **30.06.2019**

Źródła finansowania publikacji: **środki własne Autora**

DOI: **10.5604/01.3001.0013.3594**

Authors' Contribution:

(A) Study Design (projekt badania)

(B) Data Collection (zbieranie danych)

(C) Statistical Analysis (analiza statystyczna)

(D) Data Interpretation (interpretacja danych)

(E) Manuscript Preparation (redagowanie opracowania)

(F) **Literature Search (badania literaturowe)**

Katarzyna Szlachta-Kisiel\*

Nr ORCID: **0000-0002-6782-4245**

## MECHANIZM WALORYZACJI W SYSTEMIE ZDEFINIOWANEJ SKŁADKI

### WSTĘP

Dewaluacja świadczeń pozbawia je funkcji, które mają spełniać. Przystosowywanie zatem wysokości rent i emerytur do rosnących zarobków lub do kosztów utrzymania jest kwestią szczególnie ważną, inaczej bowiem świadczenia ubezpieczeniowe, tracąc swoją wartość realną, przestałyby z czasem zaspokajać elementarne potrzeby świadczeniobiorcy<sup>1</sup>. Służy temu mechanizm waloryzacji. Obowiązek waloryzowania świadczeń wynika z międzynarodowych standardów określonych w konwencjach Międzynarodowej Organizacji Pracy. Jednak kwestia waloryzacji kapitału początkowego i składek ze-

\* mgr; Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

<sup>1</sup> I. Jędrasik-Jankowska, *Pojęcia i konstrukcje prawne ubezpieczenia społecznego*, Warszawa 2013, s. 129.

widencjonowanych na indywidualnym koncie w ZUS, a od niedawna także kwot środków zewidencjonowanych na subkoncie, nie jest już taka oczywista, a i jej mechanizm nie jest taki sam jak mechanizm waloryzacji już przyznanych świadczeń. Analizując obowiązujące w tej materii przepisy prawa, dojść można do wniosku, że jest to proces wieloetapowy, obejmujący dwa rodzaje waloryzacji. Cały ten mechanizm, uruchamiany wraz z wnioskiem o emeryturę, jest dla wnioskodawców niewidoczny, dlatego tak istotne jest ukazanie tego mechanizmu i zasad, jakie nim rządzą.

## POJĘCIE WALORYZACJI

Waloryzację interpretuje się jako przeliczanie należności pieniężnych w związku ze zmianą siły nabywczej pieniądza<sup>2</sup>. Jest niezbędna w sytuacji inflacji, co w przypadku świadczeń wypłacanych przez wiele lat ma doniosłe znaczenie dla utrzymania ich siły nabywczej na takim samym lub zbliżonym poziomie, porównując je zarówno rok do roku, jak i w dłuższym przedziale czasu. Zadaniem waloryzacji jest równoważenie ekonomicznych (spadek realnej wartości dochodów) i społecznych (udział poszczególnych grup społecznych w podziale dochodu narodowego wynikający z przyjętego modelu polityki społecznej państwa) skutków tego rodzaju zjawisk<sup>3</sup>.

Pojęcie i mechanizmy waloryzacyjne obejmują szeroką sferę finansów publicznych. Za rok sprawozdawczy 2016 w przeglądzie wydatków publicznych zidentyfikowano w polskim systemie prawnym 58 różnych wskaźników waloryzacyjnych<sup>4</sup>. W zakresie waloryzacji kapitału początkowego, składek i kwot na subkoncie ustawodawca także posługuje się różnymi wskaźnikami, i o ile ta wielość i różnorodność wskaźników służy jednemu celowi, o tyle trudno odnaleźć w literaturze przedmiotu refleksję na temat uzasadnienia takiego stanu rzeczy<sup>5</sup>.

Ustawa z dnia 25 października 1996 r. o waloryzacji emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw<sup>6</sup> definiowała waloryzację właśnie przez określenie celu, jakiemu służy. W art. 2 ust. 1 wskazano, że emerytury i renty podlegają corocznej waloryzacji w celu zachowania co najmniej ich realnej wartości w odniesieniu do wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem (waloryzacja cenowa). Obecnie obowiązujące unormowanie w zakresie waloryzacji zawarł ustawodawca w art. 88 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych<sup>7</sup> (dalej: ustawa emery-

<sup>2</sup> G. Uścińska, *Waloryzacja świadczeń we współczesnych systemach zabezpieczenia społecznego*, „Ubezpieczenia społeczne. Teoria i praktyka” 2016, nr 1, s. 4.

<sup>3</sup> K. Antonów, *Prawo do emerytury*, Zakamycze 2003, s. 141.

<sup>4</sup> *Przegląd wydatków publicznych: Mechanizmy waloryzacyjno-indeksacyjne oraz uwarunkowania prawne determinujące poziom wydatków sztywnych, w szczególności w obszarze wydatków socjalnych – II etap*. Ministerstwo Finansów, 2017, s. 22.

<sup>5</sup> Szerzej: K. Berrahal, *Różnorodność wskaźników waloryzacji w ubezpieczeniu emerytalnym w świetle celu i funkcji waloryzacji*, „Ubezpieczenia społeczne. Teoria i praktyka” 2015, nr 4 (127), s. 41.

<sup>6</sup> Dz.U. z 1996 r., nr 136, poz. 636.

<sup>7</sup> Tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 1270.

talna), wskazując, że waloryzacja polega na pomnożeniu kwoty świadczenia i podstawy jego wymiaru przez wskaźnik waloryzacji, którym, zgodnie z art. 89 ust. 1 tej ustawy, jest średnioroczny wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych w poprzednim roku kalendarzowym zwiększony o co najmniej 20% realnego wzrostu przeciętnego wynagrodzenia w poprzednim roku kalendarzowym (waloryzacja cenowo-płacowa). Waloryzacja ta jest waloryzacją systemową, bowiem dokonywana jest *ex lege*, zgodnie z zasadami i w terminach wskazanych w ustawie. Kierunkowo obiecuje ona wyższą waloryzację wtedy, kiedy rosną przychody państwa ze składek i podatków. Dynamika tych przychodów jest ściśle związana z inflacją i wzrostem płac<sup>8</sup>.

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 19 grudnia 2012 r. (K9/12), rozpoznając zgodność ustawy z 13 stycznia 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw<sup>9</sup> z Konstytucją RP, zdefiniował waloryzację także poprzez cel, jakiemu ona służy, wskazując, że waloryzowanie świadczeń emerytalno-rentowych stanowi jeden z elementów konstytucyjnego prawa do zabezpieczenia społecznego, określonego w art. 67 ust. 1 konstytucji. Oznacza to konieczność istnienia mechanizmu utrzymywania świadczeń emerytalno-rentowych na odpowiednim poziomie ich wartości realnej. Trybunał uznał również, że waloryzacja nie musi zawsze w sposób matematycznie dokładny odzwierciedlać zmiany wartości pieniądza i kosztów utrzymania, pod warunkiem że będzie dokonywana regularnie i nie będzie pozorna.

Wprowadzona badaną ustawą jednorazowa waloryzacja kwotowa była, zdaniem Trybunału, elementem szerszego programu równoważenia finansów publicznych. Odstąpienie od przeprowadzenia waloryzacji zgodnie z zasadami ogólnymi, uregulowanymi w ustawie emerytalnej, pozwoliło na nieuwzględnianie we wskaźniku waloryzacji realnego wzrostu płac, a także umożliwiło, zgodnie z zasadą solidaryzmu społecznego, wzrost powyżej poziomu inflacji świadczeń pobieranych w najniższej wysokości. Kryterium różnicowania świadczeniobiorców pozostaje, zdaniem Trybunału, w racjonalnym związku z celem i treścią danej regulacji.

## WALORYZACJA CZĘŚCI SKŁADOWYCH EMERYTURY

Podstawą ustalenia wysokości emerytury w systemie zdefiniowanej składki są jej elementy, dotychczas widniejące jako odrębne w systemach informatycznych organu rentowego – składki na ubezpieczenie emerytalne zewidencjonowane na koncie ubezpieczonego, kapitał początkowy oraz kwoty środków zewidencjonowanych na subkoncie. Te trzy składniki stanowią dorobek ubezpieczonego z całego okresu podlegania ubezpieczeniu, nierzadko przez dziesięciolecia. Mechanizm waloryzacji służy

<sup>8</sup> W. Otto, M. Wiśniewski, *Emerytury kapitałowe: mechanizm ekonomiczny*, [w:] F. Chybalski, E. Marcinkiewicz (red.), *Współczesne zabezpieczenie emerytalne. Wybrane aspekty ekonomiczne, finansowe i demograficzne*, Łódź 2013, s. 27.

<sup>9</sup> Dz.U. z 2012 r., poz. 118.

zachowaniu wartości składki w okresie od jej pobrania do ustalenia wysokości świadczenia<sup>10</sup>. Składki na ubezpieczenie emerytalne, zapisane na indywidualnym koncie ubezpieczonego, tworzą tzw. Międzypokoleniowy Kapitał Uprawnień Emerytalnych. W celu zapewnienia porównywalności wartości składek płaconych w odległych od siebie okresach przewidziana jest przez ustawodawcę waloryzacja stanu konta<sup>11</sup>

Ustawodawca przewidział nieco inny mechanizm waloryzacji poszczególnych części składających się na wysokość emerytury zarówno względem siebie, jak i względem powszechnie znanej ubezpieczonym i świadczeniobiorcom waloryzacji świadczeń. Model i wskaźnik waloryzacji tak kapitału początkowego, jak i składek ustalony przez ustawodawcę ewoluował. W pierwotnym tekście ustawy ustawodawca zakładał, że waloryzacja składek odbywać się będzie tylko kwartalnie i polegać będzie na pomnożeniu zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego składek przez wskaźnik waloryzacji, który był równy wskaźnikowi cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem w kwartale kalendarzowym poprzedzającym termin waloryzacji w stosunku do poprzedniego kwartału, powiększonemu o 75% różnicy między wskaźnikiem przyrostu sumy podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne w kwartale kalendarzowym poprzedzającym termin waloryzacji w stosunku do kwartału poprzedniego a wskaźnikiem (wzrostu) cen i usług konsumpcyjnych w tym samym okresie ogółem<sup>12</sup>. Podobnie mechanizm, wskaźnik i terminy waloryzacji kapitału początkowego wyglądały inaczej. Ówczesny art. 174 ust. 4 zakładał, że pierwszej waloryzacji kapitału początkowego dokonuje się od 1 czerwca 1999 r. poprzez pomnożenie tego kapitału wskaźnikiem wzrostu przeciętnego wynagrodzenia z pierwszego kwartału 1999 r. pomniejszonego o naliczone i potrącone od ubezpieczonego składki na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i chorobowe w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia z drugiego kwartału 1998 r. Druga waloryzacja kapitału początkowego miała być przeprowadzona od 1 września 1999 r. i kolejne na zasadach wskazanych w art. 25 ust. 3 – 6 ustawy emerytalnej w pierwotnym brzmieniu. Ten schemat waloryzacji kapitału początkowego i składek nigdy nie został zastosowany, ponieważ ustawą z 20 kwietnia 2004 r.<sup>13</sup> mechanizm, terminy i sposób ustalenia wskaźnika waloryzacji zostały zmienione, a w związku z kolejnymi nowelizacjami ustawy emerytalnej w zakresie terminu, do którego można było nabyć prawo do emerytury określonej w art. 29 w związku z art. 46, pierwsze emerytury na zasadach wynikających z art. 24 – 26 zostały przyznane w 2009 r.

<sup>10</sup> I. Jędrasik-Jankowska, K. Jankowska, *Prawo do emerytury. Komentarz do ustaw z orzecznictwem*, Warszawa 2011, s. 95.

<sup>11</sup> Z. Kluszczyńska, *Emerytury i renty z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych*, [w:] G. Szpor (red.), *System ubezpieczeń społecznych. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 2016, s. 178.

<sup>12</sup> A. Nerka, *Waloryzacja świadczeń w prawie emerytalnym*, [w:] T. Bińczycka-Majewska (red.), *Konstrukcje prawa emerytalnego*, Zakamycze 2004, s. 324.

<sup>13</sup> Dz.U. z 2004 r., nr 121, poz. 1264.

## WALORYZACJA ROCZNA SKŁADEK ZEWIDENCJONOWANYCH NA KONCIE UBEZPIECZONEGO

Szczegółowy mechanizm waloryzacji składek emerytalnych zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego określa art. 25 ustawy emerytalnej. Faktycznie dokonuje się jej dopiero po zgłoszeniu wniosku o emeryturę. Waloryzacja polega na pomnożeniu zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego składek przez wskaźnik waloryzacji (art. 25 ust. 5). Obowiązujący mechanizm waloryzacyjny uwzględnia zarówno wzrost/spadek poziomu inflacji, jak i reaguje na coroczną dynamikę wpływu składek do ZUS<sup>14</sup>. Wskaźnik wzrostu realnego sumy przypisu składek na ubezpieczenie emerytalne (art. 25 ust. 7) oraz wskaźnik wzrostu nominalnego sumy przypisu składek na ubezpieczenie emerytalne (art. 25 ust. 8) stanowią o wysokości wskaźnika waloryzacji rocznej. Wyjątkiem od tak ustalonej wysokości wskaźnika waloryzacji, wynikającym z faktu, że jest to pierwszy wskaźnik waloryzacji składek w zreformowanym systemie zdefiniowanej składki, jest wskaźnik waloryzacji za 2000 r., który jest równy wskaźnikowi wzrostu przeciętnego wynagrodzenia za 2000 r. w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia za 1999 r. (art. 25 ust. 9).

Zasadą jest coroczna waloryzacja składek dokonywana od 1 czerwca każdego roku, poczynając od waloryzacji za 2000 rok. W wyniku dokonanej waloryzacji stan konta (wartość zewidencjonowanych składek) nie może ulec zmniejszeniu. Waloryzacji podlegają składki zewidencjonowane na koncie ubezpieczonego na dzień 31 stycznia roku, za który przeprowadzana jest waloryzacja, powiększona o kwoty z tytułu przeprowadzonych waloryzacji. Objęcie waloryzacją danego roku składek zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego do 31 stycznia powoduje, że waloryzacji podlegają składki należne za cały rok kalendarzowy. Zarówno bowiem pracodawca, jak i ubezpieczony odprowadzający składki na własne ubezpieczenie zobowiązani są do odprowadzenia tych składek odpowiednio do 10. i 15. dnia miesiąca za miesiąc poprzedni. Oznacza to, że składki za grudzień każdego roku, odprowadzone w styczniu następnego roku, podlegają waloryzacji na tych samych zasadach jak składki za wcześniejsze miesiące. W ten sposób ustawodawca zapewnił kompleksowość waloryzacji rocznych składek odprowadzonych za dany rok kalendarzowy, uwzględniając także w każdej kolejnej waloryzacji kwoty wynikające z przypisu uzyskanego w wyniku waloryzacji za poprzedni rok.

W praktycznym ujęciu waloryzacja roczna składek odbywa się według poniższego schematu, począwszy od składek zewidencjonowanych za 1999 r., aż do roku, za który przeprowadzana jest ostatnia roczna waloryzacja poprzedzająca nabycie prawa do emerytury.

<sup>14</sup> K. Antonów, *Emerytury i renty z FUS. Emerytury pomostowe. Okresowe emerytury kapitałowe*, Warszawa 2014, s. 217.

Tabela 1. Waloryzacja roczna wraz z przypisem składek i kwot wynikających z waloryzacji

Rok	Suma składek zewidencjonowanych za dany rok <sup>15</sup>	Podstawa waloryzacji	Rok dla wskaźnika	Wskaźnik waloryzacji	Kwota składek powiększona o kwotę wynikającą z waloryzacji
A	B	C (dla 1999 r.) C+F (od 2000 r.)	D	E	F = C x E
1999	5093,32	5093,32	2000	112,72%	5741,19
2000	6305,60	12046,79	2001	106,68%	12851,52
2001	3984,08	16835,60	2002	101,90%	17155,47
2002	6060,39	23215,86	2003	102,00%	23680,17
2003	8323,88	32004,05	2004	103,63%	33165,79 itd.

Źródło: opracowanie własne.

Ustawodawca nie wskazuje wprost, kiedy dokonuje się ostatniej rocznej waloryzacji składek zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego. Wynika to jednak z daty nabycia prawa do emerytury w systemie zdefiniowanej składki (lub z daty podjęcia wypłaty tej emerytury). Skoro waloryzacji dokonuje się 1 czerwca, to każde nabycie prawa do emerytury (podjęcie wypłaty) pomiędzy 1 stycznia a 31 maja danego roku powoduje, że ostatniej rocznej waloryzacji dokonuje się 1 czerwca roku poprzedzającego rok, w którym ubezpieczony nabywa prawo do emerytury. Natomiast nabycie prawa do emerytury w okresie 1 czerwca do 31 grudnia danego roku sprawia, że ostatniej rocznej waloryzacji dokonuje się 1 czerwca tego samego roku. Ponieważ pomiędzy datą nabycia prawa do emerytury w pierwszych pięciu miesiącach roku a datą ostatniej rocznej waloryzacji, mającej miejsce 1 czerwca roku poprzedniego, na koncie ubezpieczonego nadal ewidencjonowane są składki, również i ich wysokość została przez ustawodawcę zabezpieczona przed utratą wartości mechanizmem wskazanym w art. 25a ustawy emerytalnej, określanym jako mechanizm waloryzacji kwartalnej.

### WALORYZACJA KWARTALNA SKŁADEK ZEWIDENCJONOWANYCH NA KONCIE UBEZPIECZONEGO

Ustanawiając waloryzację kwartalną, ustawodawca wprowadził tym samym uzupełnienie do reguły, jaką jest waloryzacja roczna składek zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego. Zależność ta wynika wprost z relacji pomiędzy art. 25 (waloryzacja roczna) a art. 25a (waloryzacja kwartalna) ustawy emerytalnej. Zaznaczając w treści art. 25, że waloryzację składek przeprowadza się corocznie, od dnia 1 czerwca każdego roku, poczynając od waloryzacji za rok 2000, z uwzględnieniem art. 25a, ustawodawca wyraźnie wskazuje, że po przeprowadzeniu waloryzacji rocznej należy sprawdzić, czy aby nie zachodzą przesłanki do zastosowania dodatkowego mechanizmu.

<sup>15</sup> Przykładowa kwota składek.



Przepisy dotyczące zarówno waloryzacji rocznej, jak i waloryzacji kwartalnej nie naruszają zasady równości wobec prawa, albowiem jedynie różnicują sytuację ubezpieczonych w zależności od miesiąca przechodzenia na emeryturę, co jest cechą relewantną<sup>16</sup>. Waloryzacja kwartalna stanowi odstępstwo przewidziane dla osób, które przechodzą na emeryturę w ciągu roku kalendarzowego i dla których naliczenie emerytury przy uwzględnieniu jedynie waloryzacji rocznej, bez dokonania waloryzacji kwartalnych, dotyczących okresów po roku, którego dotyczyła waloryzacja roczna, byłoby niekorzystne<sup>17</sup>. Przy ustalaniu wysokości emerytury kwota składek na ubezpieczenie emerytalne zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego po dniu 31 stycznia roku, za który przeprowadzono ostatnią waloryzację roczną, jest waloryzowana kwartalnie (art. 25a ust. 1).

Ustawodawca wprowadził ściśle określoną zależność pomiędzy kwartałem roku kalendarzowego, w którym ubezpieczony nabywa prawo do emerytury i ustalana jest jej wysokość, a ostatnią waloryzacją kwartalną, jakiej można dokonać, przy uwzględnieniu ostatniej dokonanej waloryzacji rocznej. W przypadku ustalania wysokości emerytury:

- 1) w pierwszym kwartale danego roku – ostatniej kwartalnej waloryzacji składek dokonuje się za trzeci kwartał poprzedniego roku;
- 2) w drugim kwartale danego roku – ostatniej kwartalnej waloryzacji składek dokonuje się za czwarty kwartał poprzedniego roku;
- 3) w trzecim kwartale danego roku – ostatniej kwartalnej waloryzacji składek dokonuje się za pierwszy kwartał danego roku;
- 4) w czwartym kwartale danego roku – ostatniej kwartalnej waloryzacji składek dokonuje się za drugi kwartał danego roku.

W przypadku tych ubezpieczonych, którzy nabywają prawo do emerytury w pozostałych miesiącach roku poza czerwcem, kiedy to dokonywana jest waloryzacja roczna, pozostanie tylko przy ostatniej waloryzacji rocznej skutkowałoby nieobjęciem waloryzacją okresu (podzielonego na kwartały) nawet 1 roku odprowadzonych składek, i wówczas ubezpieczeni ci byłiby w sytuacji mniej korzystnej od osób przechodzących na emeryturę bezpośrednio po waloryzacji w czerwcu. *Ratio legis* waloryzacji kwartalnej jest zapewnienie osobom nabywającym prawo do emerytury w różnych miesiącach roku waloryzacji tych składek, które nie są objęte waloryzacją roczną – między czerwcem jednego roku a czerwcem następnego roku – przy czym nie wszystkie, gdyż nie podlegają waloryzacji kwartalnej składki za żaden miesiąc tego kwartału, w którym ustalona jest wysokość emerytury oraz w kwartale poprzednim<sup>18</sup>. Takie uregulowanie terminów waloryzacji kwartalnej sprawia, że każdy ubezpieczony, niezależnie od tego, kiedy nabywa prawo do emerytury, ma na swo-

<sup>16</sup> Wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 12.08.2015 r., III AUa 156/15 (Lex 1808845).

<sup>17</sup> Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 13.02.2013 r., III AUa 757/12 (Lex nr 1282781).

<sup>18</sup> Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 2.02.2016 r., III AUa 635/15 (Lex 2012922).

im koncie ubezpieczeniowym zewidencjonowane składki za dwa kwartały przed nabyciem prawa do emerytury, które nie podlegają waloryzacji – ani rocznej, ani kwartalnej i są ujmowane do podstawy obliczenia wysokości emerytury w wartości nominalnej.

Waloryzacji kwartalnej podlega kwota składek zewidencjonowanych na ostatni dzień pierwszego miesiąca kwartału, za który przeprowadzana jest waloryzacja, powiększona o kwoty uzyskane w wyniku poprzednich waloryzacji kwartalnych (art. 25a ust. 3). Sposób ustalania waloryzowanych kwot i termin ich zewidencjonowania jest określony według tych samych reguł jak w przypadku waloryzacji rocznej w tym celu, aby waloryzacji kwartalnej podlegały składki za cały kwartał kalendarzowy, mając na uwadze fakt, że składki za ostatni miesiąc kwartału kalendarzowego będą odprowadzone i zewidencjonowane w pierwszym miesiącu kwartału następnego.

Jedyną sytuacją, kiedy nie dochodzi do uruchomienia mechanizmu waloryzacji kwartalnej jest ta, kiedy ubezpieczony nabywa prawo do emerytury w czerwcu danego roku. Jego składki, zewidencjonowane na dzień 31 stycznia tego samego roku kalendarzowego, objęte są waloryzacją roczną przeprowadzoną 1 czerwca, nadal tego samego roku kalendarzowego. Składki te nie podlegają już ponownej waloryzacji kwartalnej z art. 25a ust. 1 ustawy emerytalnej, skoro nie są składkami zaewidencjonowanymi na koncie ubezpieczonego po dniu 31 stycznia roku, za który przeprowadzono ostatnią waloryzację<sup>19</sup>. Oznacza to, że jedynie składki należne za okres I kwartału i dwóch miesięcy II kwartału roku kalendarzowego, w którym ubezpieczony nabywa prawo do emerytury, nie zostaną objęte żadnym ze sposobów waloryzacji, tak jak i w przypadku innych ubezpieczonych, nabywających prawo do emerytury w innych niż czerwiec miesiącach roku kalendarzowego. Waloryzacja roczna na koncie ubezpieczonego jest przeprowadzana z mocy ustawy i nie ma podstaw, aby zastępować ją waloryzacją kwartalną, w zależności od żądania ubezpieczonego.

Inaczej ma się sytuacja tych ubezpieczonych, którzy także nabywają prawo do emerytury w II kwartale roku kalendarzowego, ale w kwietniu lub maju. Ostatnia roczna waloryzacja składek zewidencjonowanych na ich koncie dokonana została 1 czerwca roku poprzedniego, kiedy to waloryzacji podlegały składki zewidencjonowane na dzień 31 stycznia roku, w którym odbyła się ta waloryzacja. Oznacza to, że w wartości nominalnej pozostają na ich koncie ubezpieczeniowym składki zewidencjonowane za cały rok poprzedzający rok, w którym ubezpieczony nabywa prawo do emerytury, oraz składki za kilka miesięcy roku, w którym ubezpieczony nabywa prawo do emerytury – a więc bez mała za 1,5 roku. Aby zobrazować tę sytuację, posłużę się przykładowymi datami:

Ubezpieczony nabywa prawo do emerytury 10.05.2018 r. Ostatnia waloryzacja roczna na jego koncie odbyła się 1.06.2017 r., którą objęte zostały składki zewiden-

<sup>19</sup> Postanowienie Sądu Najwyższego z 6.10.2015 r., III UZP 9/15.



cjonowane do 31.01.2017 r., czyli należne za cały 2016 r. Jeśli nie byłoby mechanizmu waloryzacji kwartalnej, bez waloryzacji pozostałyby składki za cztery kwartały 2017 r., I kwartał 2018 r. i jeden miesiąc II kwartału 2018 r. Zgodnie z mechanizmem waloryzacji kwartalnej, w przypadku tego ubezpieczonego należy zastosować waloryzację kwartalną i ostatniej kwartalnej waloryzacji składek dokonać za czwarty kwartał poprzedniego roku, czyli za IV kwartał 2017r. Bez waloryzacji pozostaną jedynie składki za I kwartał 2018r. i jeden miesiąc II kwartału 2018r. Na tym przykładzie widać wyraźnie, że sytuacja osób nabywających prawo do emerytury w czerwcu i innych miesiącach roku, w szczególności w innych niż czerwiec miesiącach II kwartału, wcale nie jest korzystniejsza, jeśli chodzi o ilość miesięcy, za które odprowadzone zostały składki, a które nie zostały objęte żadnym ze sposobów waloryzacji.

Często podnoszony zarzut, także przez Rzecznika Praw Obywatelskich w piśmie do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej<sup>20</sup>, że osoby nabywające prawo do emerytury w czerwcu są pokrzywdzone, bowiem omija je waloryzacja kwartalna, jest chybiony. Jak wynika z przedstawionego przykładu, okres, za który składki nie są poddane żadnemu ze sposobów waloryzacji, nie jest nieproporcjonalnie większy niż w przypadku innych ubezpieczonych. Wysokość wskaźnika waloryzacji rocznej i kwartalnych, jakkolwiek różna w poszczególnych okresach, na którą to okoliczność także powołują się ubezpieczeni nabywający prawo do emerytury w czerwcu jako krzywdząca, nie jest przedmiotem rozważań tego tekstu, bowiem arytmetyczna wysokość wskaźników nie wynika z samego mechanizmu waloryzacji określonego w ustawie emerytalnej, jednak dla porządku wskazać należy, że formuła obliczania wskaźnika waloryzacji składek (rocznej i kwartalnej) oparta jest na wzroście przypisu składek na ubezpieczenie emerytalne. W pierwszym kwartale roku wzrost przypisu składek w stosunku do czwartego kwartału roku poprzedniego jest znacznie wyższy niż w pozostałych kwartałach (w związku z kumulacją okresowych wypłat wynagrodzeń w I kwartale roku). Tym samym wskaźnik waloryzacji składek za I kwartał danego roku jest zwykle wyższy niż roczny wskaźnik waloryzacji składek. Im większa jest ta różnica, tym waloryzacja kwartalna składek będzie korzystniejsza niż waloryzacja roczna. Niezasadne zatem wydaje się być stanowisko wyrażone w wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z 18.03.2015 r.<sup>21</sup>, że niezależnie od waloryzacji rocznej dokonanej w czerwcu dla ubezpieczonego, który nabył prawo do emerytury w czerwcu tego samego roku, należy dokonać w jego przypadku waloryzacji kwartalnej zgodnie z zapisem art. 25 ust. 2 pkt 2 ustawy emerytalnej zamiast waloryzacji rocznej z miesiąca czerwca, będącego miesiącem nabycia prawa do emerytury. Przyjęcie takiego założenia oznaczałoby, że można pominąć ustawowy obowiązek dokonania rocznej waloryzacji składek w czerwcu roku, w którym ubezpieczony nabył prawo do emerytury, dokonać ostatniej takiej waloryzacji w czerw-

<sup>20</sup> Pismo z dnia 15 września 2017 r., znak: III.7060.122.2016.AJ, <http://www.sprawy-generalne.brpo.gov.pl/pdf/2017/9/III.7060.122.2016/1147563.pdf> [dostęp: 16.05.2019].

<sup>21</sup> III AUa 933/14 (Lex 1667616).

cu roku poprzedniego, a następnie dokonać kolejnych waloryzacji kwartalnych. Z zapisów ustawowych nie wynika taka alternatywa, a zasada wynikająca z art. 25, uzupełniona o rozwiązania wynikające z art. 25a ustawy emerytalnej, nie może doznać wyłomu w zależności od żądania ubezpieczonych, dla których mechanizm waloryzacji nie jest w żaden sposób krzywdzący.

## WALORYZACJA KAPITAŁU POCZĄTKOWEGO

Kolejnym elementem składowym służącym do obliczenia wysokości należnej ubezpieczonemu emerytury jest kapitał początkowy, ustalany dla tych ubezpieczonych urodzonych po 31.12.1948 r., którzy przed 1.01.1999 r. opłacili składki na ubezpieczenie społeczne, lub za których składki opłacili płatnicy składek. W pojęciu „kapitał początkowy” mieści się odtworzenie składek na ubezpieczenie społeczne sprzed 1999 r., tj. z okresu przed wprowadzeniem ustawowego obowiązku ewidencjonowania przez ZUS składek każdej indywidualnej osoby podlegającej ubezpieczeniu społecznemu<sup>22</sup>. Ustalona wartość kapitału początkowego, z uwzględnieniem okresów składkowych, nieskładkowych oraz podstawy wymiaru składek, stanowi konkretną kwotę składek, jakie zostałyby odprowadzone i zewidencjonowane na koncie ubezpieczonego, gdyby już w okresie przed 1.01.1999 r. istniał system emerytalny oparty na założeniach zdefiniowanej składki. Tak ustalona wartość aktywności zawodowej musi być objęta ochroną przed utratą wartości, bowiem od okresu, za który ustalany jest kapitał początkowy, do czasu nabycia prawa do emerytury mija nierzadko 20, 30 lat. Ustawodawca przewidział mechanizm waloryzacji kapitału początkowego analogiczny jak dla waloryzacji składek zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego, jednak z pewnymi modyfikacjami zastrzeżonymi dla pierwszej i drugiej waloryzacji kapitału początkowego, określonych w art. 173 ust. 4 i 5 ustawy emerytalnej.

Zgodnie z ustawowymi zapisami pierwszej waloryzacji kapitału początkowego dokonuje się od dnia 1 czerwca 2000 r. przez pomnożenie tego kapitału wskaźnikiem wzrostu przeciętnego wynagrodzenia z 1999 r., pomniejszonego o naliczone i potrącone od ubezpieczonego składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe, w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia za 1998 r.

Drugiej waloryzacji przeprowadzanej od dnia 1 czerwca 2001 r. dokonuje się na zasadach określonych w art. 25 ust. 3–5, tj. na analogicznych zasadach jak przy waloryzacji składek, jednak wskazać należy, że w przypadku kapitału początkowego nie można mówić o kapitale początkowym zewidencjonowanym na koncie ubezpieczonego na dzień 31 stycznia danego roku, w którym przeprowadzana jest waloryzacja. Kapitał początkowy ustalony jest na datę 1.01.1999 r. i ustawodawca nie przewiduje, aby za kolejne lata były do niego dopisywane jakiegokolwiek składki. Za dalszy okres ubezpieczenia składki

<sup>22</sup> R. Spyt [w:] B. Gudowska, K. Ślebzak (red.), *Emerytury i renty z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Emerytury pomostowe*, Warszawa 2013, s. 278.

są ewidencjonowane na indywidualnym koncie ubezpieczonego, a nie dopisywane czy doliczane do kapitału. W przypadku waloryzacji kapitału początkowego przepis art. 25 ust. 4 należy rozumieć w ten sposób, że po dokonaniu pierwszej waloryzacji kapitału początkowego w 2000 r., w wartości ustalonej na 1.01.1999 r., przypis wynikający z dokonanej waloryzacji należy uwzględnić w wysokości kapitału początkowego, jaki będzie podlegał waloryzacji w roku następnym. Ustawodawca w przypadku drugiej waloryzacji kapitału początkowego w inny także sposób uregulował wysokość wskaźnika waloryzacji, określając (art. 25 ust.9), że jest on równy wskaźnikowi wzrostu przeciętnego wynagrodzenia za 2000 r. w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia za 1999 r.

Trzeciej waloryzacji przeprowadzanej od dnia 1 czerwca 2002 r. oraz kolejnych dokonuje się na zasadach określonych w art. 25 ust. 3–8 i 10 oraz w art. 25a, tj. analogicznie jak w przypadku waloryzacji składek emerytalnych zewidencjonowanych na indywidualnym koncie ubezpieczonego. Przez odesłanie do art. 25a ustawodawca wprowadza także możliwość waloryzacji kwartalnej kapitału początkowego.

## WALORYZACJA KWOT ŚRODKÓW ZGROMADZONYCH NA SUBKONCIE

Instytucja subkonta została wprowadzona do systemu ubezpieczeń społecznych stosunkowo niedawno, na mocy art. 7 ustawy z 25 marca 2011 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem systemu ubezpieczeń społecznych<sup>23</sup>. Na mocy tej nowelizacji do ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych<sup>24</sup> (dalej: ustawa systemowa) wprowadzono art. 40a – 40e, które określają zasady funkcjonowania subkonta, waloryzacji kwot środków w nim zewidencjonowanych oraz kwestię dziedziczenia tych kwot.

Subkonto prowadzone jest przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w ramach konta ubezpieczonego. Na subkoncie ewidencjonowane są informacje o zwaloryzowanej wysokości wpłaconych składek (4,38% podstawy wymiaru składki w przypadku ubezpieczonego będącego członkiem otwartego funduszu emerytalnego, lub 7,3% podstawy wymiaru składki w przypadku ubezpieczonych, którzy nie odprowadzali lub zaprzestali odprowadzania składek do otwartego funduszu emerytalnego), wraz z wyegzekwowanymi od tych składek odsetkami za zwłokę i opłatą prolongacyjną, oraz kwotę środków odpowiadających wartości umorzonych przez otwarty fundusz emerytalny jednostek rozrachunkowych po poinformowaniu przez ZUS otwartego funduszu emerytalnego o obowiązku przekazania środków zgromadzonych na rachunku członka otwartego funduszu emerytalnego na fundusz emerytalny (Fundusz Ubezpieczeń Społecznych), w związku z ukończeniem przez ubezpieczonego wieku niższego o 10 lat od wieku emerytalnego.

Tak zobrazowane rodzaje kwot, składające się na łączną wartość kwoty zewidencjonowanej na subkoncie, podobnie jak wcześniej wskazane elementy składowe podsta-

<sup>23</sup> Dz.U. nr 75, poz. 398.

<sup>24</sup> Tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1778, ze zm.

wy obliczenia wartości emerytury, podlegają ustawowej ochronie przed utratą wartości już na etapie ewidencjonowania środków<sup>25</sup>. Są to kwoty, które w pierwotnym założeniu ustawodawcy, powołującym do życia system emerytalny oparty na formule zdefiniowanej składki, odprowadzane były obowiązkowo do otwartych funduszy emerytalnych (OFE) przez ubezpieczonych urodzonych po 31.12.1968 r., a więc tych, którzy w perspektywie mieli jeszcze co najmniej 30 lat do osiągnięcia wieku emerytalnego.

Waloryzację kwot składek, środków, odsetek za zwłokę i opłaty prolongacyjnej zewidencjonowanych na subkoncie przeprowadza się corocznie, od dnia 1 czerwca każdego roku. W wyniku przeprowadzonej waloryzacji stan subkonta nie może ulec obniżeniu. Waloryzacji podlega kwota składek, środków, odsetek za zwłokę i opłaty prolongacyjnej, zewidencjonowanych na subkoncie na dzień 31 stycznia roku, za który jest przeprowadzana waloryzacja, powiększona o kwoty z tytułu przeprowadzonych waloryzacji. Waloryzacja polega na pomnożeniu kwoty składek, środków, odsetek za zwłokę i opłaty prolongacyjnej zewidencjonowanych na subkoncie przez wskaźnik rocznej waloryzacji. Wskaźnik rocznej waloryzacji jest równy średniorocznej dynamice wartości produktu krajowego brutto (PKB) w cenach bieżących za okres ostatnich 5 lat poprzedzających termin waloryzacji (art. 40c ust. 4). Tak skonstruowany wskaźnik waloryzacji subkonta nie jest bezpośrednio związany ze zmianą wartości realnych wynagrodzeń ani z inflacją. Oznacza powiązanie z tempem i poziomem wzrostu gospodarczego w kolejnych okresach pięcioletnich<sup>26</sup>. Ten sposób waloryzacji zapewnić ma w długim terminie podobny zwrot ze środków gromadzonych na subkoncie w ZUS do zwrotu z obligacyjnej części OFE. Można bowiem oczekiwać, że długookresowo zwrot z obligacji i nominalne tempo wzrostu PKB będą do siebie zbliżone. Przyjęcie wzrostu PKB jako wskaźnika waloryzacji części II filara prowadzonej przez ZUS może zatem pozwolić na osiągnięcie wyższych stóp zwrotu w porównaniu ze scenariuszem, w którym środki te inwestowane byłyby przez OFE w dłużne papiery wartościowe<sup>27</sup>.

Przy ustalaniu wysokości emerytury kwota składek, środków, odsetek za zwłokę i opłaty prolongacyjnej, zewidencjonowanych na subkoncie po dniu 31 stycznia roku, za który przeprowadzono ostatnią roczną waloryzację składek i środków, jest waloryzowana kwartalnie analogicznie jak w przypadku waloryzacji kwartalnej składek. Waloryzacji kwartalnej podlega kwota składek, środków, odsetek za zwłokę i opłaty prolongacyjnej zewidencjonowanych na subkoncie na ostatni dzień pierwszego miesiąca kwartału, za który jest przeprowadzana waloryzacja, powiększona o kwoty z tytułu poprzednich waloryzacji kwartalnych. Waloryzacja kwartalna polega na pomnożeniu kwoty składek, środków, odsetek za zwłokę i opłaty prolongacyjnej zewidencjonowa-

<sup>25</sup> S. Jakubowski, *Instytucja subkonta ZUS – uwarunkowania prawne i finansowe*, Rozprawy ubezpieczeniowe. Konsument na rynku usług finansowych, nr 24 (2/2017), s. 88.

<sup>26</sup> K. Antonów [w:] K.W. Baran (red.), *Prawo pracy i ubezpieczeń społecznych*, Warszawa 2017, s. 770.

<sup>27</sup> A. Klimkiewicz, *Gromadzenie kapitału emerytalnego w ZUS i OFE jako element warunkujący wysokość emerytury*, [w:] F. Chybalski, E. Marcinkiewicz (red.), *Współczesne zabezpieczenie emerytalne. Wybrane aspekty ekonomiczne, finansowe i demograficzne*, Łódź 2013, s. 65.

nych na subkoncie przez wskaźnik kwartalnej waloryzacji. Pomimo analogicznych zasad waloryzacji kwartalnej przewidzianych dla waloryzacji składek zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego jak i na subkoncie, ustawodawca przewidział inny sposób ustalenia wskaźnika waloryzacji kwartalnej dla waloryzacji kwot środków zgromadzonych na subkoncie. Wskaźnik ten jest obliczany na podstawie ostatnio ogłoszonego wskaźnika rocznej waloryzacji według następującego wzoru:

$$WKW = \frac{WRW - 100\%}{4} + 100\%$$

gdzie poszczególne symbole oznaczają:

WKW – wskaźnik kwartalnej waloryzacji,

WRW – wskaźnik rocznej waloryzacji.

Istotne znaczenie w przypadku kwot zewidencjonowanych na subkoncie ma fakt, że kwota zwiększenia wynikająca z kwartalnej waloryzacji składek przeprowadzonej przy ustalaniu okresowej emerytury kapitałowej nie jest uwzględniana przy dokonywaniu kolejnych waloryzacji rocznych. Oznacza to, że kwoty zgromadzone na subkoncie podlegają dwukrotnie waloryzacji, jednak niezależnie od siebie. W sytuacji ustalenia prawa i wysokości okresowej emerytury kapitałowej kwoty środków zgromadzonych na subkoncie podlegają procesowi waloryzacji rocznej i kwartalnej. Po ustaniu prawa do okresowej emerytury kapitałowej, gdy zostaną jeszcze niewykorzystane środki na subkoncie, są one „dopisywane” do stanu konta ubezpieczonego, na którym ewidencjonowane są składki emerytalne. Przed tą operacją pozostałe kwoty środków na subkoncie podlegają waloryzacji rocznej i kwartalnej, jednak nie są powiększane o środki wynikające z wcześniejszych waloryzacji dokonanych na potrzeby ustalonej wysokości okresowej emerytury kapitałowej.

## PODSUMOWANIE

Przedstawiony mechanizm waloryzacji zastosowany do ustalenia wartości emerytury jest procesem wieloetapowym, mającym na celu ochronę zgromadzonych przez dziesięciolecia oszczędności na okoliczność ziszczenia się ryzyka starości. Od tak ustalonej zwaloryzowanej podstawy obliczenia emerytury organ rentowy ustala, w oparciu o dalsze średnie trwanie życia, wartość miesięczną należnej emerytury. Warto podkreślić, że w treści art. 25 ustawy emerytalnej ustawodawca wskazuje, że należy brać pod uwagę wszystkie składki zewidencjonowane do końca miesiąca poprzedzającego miesiąc, od którego przysługuje wypłata emerytury. Istotna zatem do ustalenia wysokości emerytury jest nie tyle data nabycia uprawnień do emerytury, ile data podjęcia wypłaty. Nie oznacza to, że na dzień poprzedzający dzień wypłaty emerytury wszystkie składki

mają być zwaloryzowane, ale że jest to data, do której należy odnosić możliwe do przeprowadzenia waloryzacje roczne i kwartalne. Co więcej, nabycie prawa do emerytury w jednym kwartale a podjęcie wypłaty (po rozwiązaniu stosunku pracy) w innym kwartale, a nawet w różnych miesiącach tego samego kwartału powoduje, że należy na nowo ustalić wartość emerytury, mając na uwadze ostatni dzień miesiąca poprzedzającego miesiąc, od którego przysługuje wypłata emerytury. Biorąc pod uwagę tę nową okoliczność, należy w odpowiednich terminach przeprowadzić ostatnią roczną i ostatnią kwartalną waloryzację, a także ustalić średnie dalsze trawnie życia na dzień podjęcia wypłaty emerytury. Są to za każdym razem inne parametry, które w ocenie jednych ubezpieczonych będą dla nich korzystne, a w ocenie innych – nie. Niezależnie od subiektywnych odczuć mechanizm waloryzacji rocznych i kwartalnych jest taki sam dla każdego ubezpieczonego, pozostawiając taką samą ilość miesięcy niezwaloryzowanych składek. Mechanizm wprowadzony przez ustawodawcę, chroniący zgromadzone kwoty przed utratą wartości, ma także za zadanie nieróżnicowanie ubezpieczonych ze względu na datę urodzenia, która najczęściej jest wyznacznikiem dla zgłoszenia wniosku emerytury i nabycia do niej prawa, dając każdemu ubezpieczonemu takie same zasady waloryzacji.

Odpowiadając na pismo Rzecznika Praw Obywatelskich Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej wskazała<sup>28</sup>, że ewentualna korekta regulacji obowiązujących w tym zakresie nie może naruszać konstytucyjnej zasady równości wobec prawa. Zwróciła także uwagę, że data zgłoszenia wniosku determinuje wysokość emerytury także w systemie zdefiniowanego świadczenia, ponieważ nowa kwota bazowa nie zawsze jest wyższa od poprzednio obowiązującej.

Zatem to nie mechanizm waloryzacji, a wskaźnik tej waloryzacji odpowiada za niższą waloryzację świadczeń, do których prawo (lub wypłata) ma miejsce w czerwcu.

Waloryzując poszczególne elementy składające się na podstawę obliczenia wartości emerytury, ustawodawca zastosował różne sposoby ustalania wskaźnika waloryzacji. Jakkolwiek ta tematyka pozostaje poza zainteresowaniem niniejszego opracowania, w poniższej tabeli zostały one przedstawione (także wskaźnik waloryzacji świadczeń), obrazując wieloetapowy proces waloryzacji poprzedzający wydanie przez organ rentowy decyzji o nabyciu prawa do emerytury wraz z ustaleniem jej wysokości.

<sup>28</sup> Pismo z 18.04.2019 r., znak: DUS.II.071.6.2019.MJ, <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Odp%20MRPiPS%20ws%20emerytur%20czerwcowych%2018%20kwietnia%202019.pdf> [dostęp: 16.05.2019].



Tabela 2. Wskaźniki waloryzacji<sup>29</sup>

Wskaźnik waloryzacji świadczeń (art. 89 ust. 1 fus)	Wskaźnik roczny waloryzacji składek zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego (art. 25 fus)	Wskaźnik kwartalny waloryzacji składek zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego (art. 25a fus)	Wskaźnik waloryzacji kapitału początkowego (art. 173 fus)	Wskaźnik waloryzacji kwot środków zewidencjonowanych na subkoncie(art. 40c ust.4 i 40d ust. 5 sus)
Wskaźnik waloryzacji to średnioroczny wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych w poprzednim roku kalendarzowym zwiększony o co najmniej 20% realnego wzrostu przeciętnego wynagrodzenia w poprzednim roku kalendarzowym.	Wskaźnik waloryzacji składek jest równy wskaźnikowi cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem w roku kalendarzowym poprzedzającym termin waloryzacji w stosunku do poprzedniego roku, powiększonemu o wzrost realny sumy przypisu składek na ubezpieczenie emerytalne w roku kalendarzowym poprzedzającym termin waloryzacji w stosunku do roku poprzedniego.	Wskaźnik waloryzacji kwartalnej składek jest równy wskaźnikowi cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem w kwartale, za który przeprowadzana jest waloryzacja w stosunku do poprzedniego kwartału, powiększonemu o wzrost realny sumy przypisu składek na ubezpieczenie emerytalne w kwartale, za który przeprowadzana jest waloryzacja w stosunku do kwartału poprzedniego.	Pierwsza waloryzacja wskaźnikiem wzrostu przeciętnego wynagrodzenia z 1999 r., pomniejszonego o naliczone i potrącone od ubezpieczonego składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe, w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia za 1998 r.  Druga waloryzacja – wskaźnik waloryzacji składek za rok 2000 jest równy wskaźnikowi wzrostu przeciętnego wynagrodzenia za 2000 r. w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia za 1999 r.  Trzecia i kolejne waloryzacje – wskaźnik waloryzacji składek jest równy wskaźnikowi cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem w roku kalendarzowym poprzedzającym termin waloryzacji w stosunku do poprzedniego roku, powiększonemu o wzrost realny sumy przypisu składek na ubezpieczenie emerytalne w roku kalendarzowym poprzedzającym termin waloryzacji w stosunku do roku poprzedniego.	Wskaźnik rocznej waloryzacji jest równy średniorocznej dynamice wartości produktu krajowego brutto w cenach bieżących za okres ostatnich 5 lat poprzedzających termin waloryzacji.  Wskaźnik waloryzacji kwartalnej określony wzorem:  $WKW = \frac{[(WRW - 100\%)^4] + 100\%}{4}$  jest równy czwartej części wskaźnika waloryzacji rocznej powyżej 100% jego wartości w odniesieniu do 100% wartości stanu subkonta przed waloryzacją kwartalną.

Źródło: opracowanie własne.

<sup>29</sup> Definicja waloryzacji kwartalnej stanu subkonta wskazana słownie jest opracowaniem własnym autorki.

## Bibliografia

Antonów K., *Emerytury i renty z FUS. Emerytury pomostowe. Okresowe emerytury kapitałowe*, Warszawa 2014.

Antonów K., *Prawo do emerytury*, Zakamycze 2003.

Antonów K., [w:] K.W. Baran (red.), *Prawo pracy i ubezpieczeń społecznych*, Warszawa 2017.

Berrahal K., *Różnorodność wskaźników waloryzacji w ubezpieczeniu emerytalnym w świetle celu i funkcji waloryzacji*, „Ubezpieczenia społeczne. Teoria i praktyka” 2015, nr 4 (127).

Jakubowski S., *Instytucja subkonta ZUS – uwarunkowania prawne i finansowe*, Rozprawy ubezpieczeniowe. Konsument na rynku usług finansowych, nr 24 (2/2017).

Jędrasik-Jankowska I., *Pojęcia i konstrukcje prawne ubezpieczenia społecznego*, Warszawa 2013.

Jędrasik-Jankowska I., Jankowska K., *Prawo do emerytury. Komentarz do ustaw z orzecznictwem*, Warszawa 2011.

Kluszczynska Z., *Emerytury i renty z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych*, [w:] G. Szpor (red.), *System ubezpieczeń społecznych. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 2016.

Nerka A., *Waloryzacja świadczeń w prawie emerytalnym*, [w:] T. Bińczycka-Majewska (red.), *Konstrukcje prawa emerytalnego*, Zakamycze 2004.

Otto W., Wiśniewski M., *Emerytury kapitałowe: mechanizm ekonomiczny*, [w:] F. Chybalski, E. Marcinkiewicz (red.), *Współczesne zabezpieczenie emerytalne. Wybrane aspekty ekonomiczne, finansowe i demograficzne*, Łódź 2013.

Pismo Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z 18.04.2019 r., znak: DUS.II.071.6.2019.MJ.

Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 15 września 2017 r., znak: III.7060.122.2016.AJ.

Przegląd wydatków publicznych: Mechanizmy waloryzacyjno-indeksacyjne oraz uwarunkowania prawne determinujące poziom wydatków sztywnych, w szczególności w obszarze wydatków socjalnych – II etap. Ministerstwo Finansów, 2017.

Spyt R., [w:] B. Gudowska, K. Ślebzak (red.), *Emerytury i renty z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Emerytury pomostowe*, Warszawa 2013.

Uścińska G., *Waloryzacja świadczeń we współczesnych systemach zabezpieczenia społecznego*, „Ubezpieczenia społeczne. Teoria i praktyka” 2016, nr 1.

**Streszczenie:** W opracowaniu przedstawiono mechanizm waloryzacji kapitału początkowego, składek zaewidencjonowanych na indywidualnym koncie ubezpieczonego oraz kwot zaewidencjonowanych na subkoncie w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych. W oparciu o obowiązujące w tym zakresie przepisy autorka przybliży czytelnikom wspomniany mechanizm, zwracając jednocześnie uwagę na problemy interpretacyjne, jakie pojawiają się przy stosowaniu tychże przepisów, w szczególności w odniesieniu do terminu waloryzacji i związanych z nią oczekiwań ubezpieczonych.

**Słowa kluczowe:** emerytura, kapitał początkowy, subkonto, waloryzacja, indeksacja

---

### MECHANISM OF VALORISATION IN A DEFINED CONTRIBUTION SCHEME

**Summary:** In this dissertation, the mechanism of the valorisation of initial capital, contributions registered on an individual account of the insured person, and also sums registered on a sub-account in the Social Insurance Institution, is presented. Upon the basis of the relevant legal regulations, the authoress makes readers more acquainted with the mechanism referred to hereinabove, simultaneously paying attention to the problems with interpretation which are observed in the course of the application of the said legal regulations, in particular, regarding the deadline of valorisation and the related expectations of the insured persons.

**Keywords:** private pension, initial capital, sub-account, valorisation, indexation